

Ülevaade TTÜ Raamatukogu tegevusest 2011. aastal

Raamatukogu on Tehnikaülikooli teadus- ja arendusasutus, mille põhiülesandeks on ülikooli õppe-, teadus- ja arendustegevuse informatsiooniga varustamine. Vastavalt EV Valitsuse korraldusele täidab raamatukogu üldkasutatava teadusraamatukogu ülesandeid, milleks eraldatakse riigipoolset finantseerimist. 2011. aastal eraldas Haridus- ja Teadusministeerium raamatukogule teadusinformatsiooni hankimiseks 523 882 € (2010. aastal – 540 105 €) ja tegevuskulude katmiseks 420 931 € (2010. aastal – 416 770 €). Raamatukogu uues hoones on märgatavalt kasvanud ülikooliväliste lugejate arv. Kui 2010. aastal oli TTÜ-väliste lugejate arv 9 654 (37%), siis 2011. aastal – 12 376 (43%). Valmis raamatukogu arengukava aastateks 2011-2015.

Raamatukogu arvudes 2009-2011

	2009	2010	2011
Saadud paber kandjal raamatuid	24 642*	13 953**	9 083
sealhulgas: ostud	4 639	2 936	2 762
annetused	1 149	1 547	2 109
sundeksemplariid	3 935	3 882	3 323
Ligipääs e-raamatutele (nimetusi)	40 000	60 000	80 000
Saadud paber kandjal ajakirju (nimetusi)	570	460	378
Ligipääs e-ajakirjadele (nimetusi)	41 000	65 000	65 000
Lugejaid	22 531	25 851	28 547
sealhulgas lugejaid väljastpoolt TTÜ-d	6 601	9 654	12 376
Külastusi	220 823	281 371	283 501
Laenutusi	1 117 319	1 374 992	1 211 960
sealhulgas: kojulaenutusi	121 193	200 620	226 900
laenutusi avariitulitelt	963 885	1 172 618	982 124
Teavikute ostusummad (tuh €)	690,3	773,3	880,3
Teavikute ostu summa ühe üliõpilase kohta (€)	51	55	61
Raamatukogu personal	74,5	74,0	72,25
Personal koos kirjastuse ja muuseumiga	81,25	83,75	82,75

* Sealhulgas International University Audentes raamatukogust 14 543 eksemplari.

** Sealhulgas International University Audentes raamatukogust 5 054 eksemplari.

Kogude arendamine

Lisaks raamatukogu eelarve vahenditele (880,3 tuh €) rahastati „E-teadusinfo“ programmi raames ELNET Konsortsiumi kaudu teadusraamatukogude e-ressursside ühishanget kokku 2,068 mln € ulatuses, mis võimaldas säilitada ühistellimuste järjepidevuse.

Raamatukogu eelarvest kulutati perioodika hankimisele 62%. Sellest 3% kulutati Eestis ilmuvale ja 9% välisperioodikale ning 88% perioodika andmebaasidele. Aasta-aastalt väheneb paberajakirjade osakaal. 2011. aastal saabus jooksvalt 378 nimetust paber kandjal ajakirju, millest 69 olid Eestis ilmuvad ja 309 välismaised (sealhulgas 65 venekeelset). Kokku oli raamatukogu poolt loodud ligipääs umbes 65 tuhande e-ajakirja täistekstidele, millest hinnanguliselt üks kolmandik ei vasta Tehnikaülikooli profiilile, kuid on kättesaadav tarnijate paketi kaupa müügipoliitika tõttu. Uue andmebaasina

lisandus 2011. aastal HeinOnline. Koostöös riigihangete osakonnaga korraldati andmebaaside ostmiseks üks riigihange.

Raamatute ostmiseks kulutati 29% eelarve vahenditest, sealhulgas 18% eesti ja 36% välismaa raamatutele ning 46% raamatute andmebaasidele. Õpikute kogusse osteti raamatuid 20,6 tuh € eest (2010. aastal – 16,9 tuh € eest). Paber kandjal raamatute ostmine on viimastel aastatel pidevalt vähenenud (2008 – 6 586 eksemplari, 2009 – 4 639, 2010 – 2 936, 2011 – 2 762). Saabunud sündeksemplaridest võeti kogusse arvele 3 323 eksemplari. Annetusena saadi 2 109 trükist. TTÜ Geoloogia Instituudilt saadi 200 eksemplari nõukogudeaegset kirjandust. Seoses Aasia Projekti kaudu saadud rahastusega on TTÜ rahvusvaheliste suhete instituudi tellituna raamatukogusse jõudnud 67 eksemplari annetusi. Ka polümeer materjalide instituudi annetuste kaudu täienesid kogud väärtusliku teaduskirjandusega. Euroopa Dokumentatsioonikeskusest saadi 196 eksemplari EL organisatsioonide väljaandeid ja Välisministeeriumi kaudu 248 eksemplari OECD trükiseid. Raamatukogul oli 108 vahetuspartnerit 22 riigis. Välisvahetuse teel saadi 373 raamatut ja jätkväljaannet ning 106 nimetust ajakirju.

Ülikooli arvutivõrgu kaudu tehti kättesaadavaks 10 e-raamatute andmebaasi, mis kokku sisaldasid ligi 80 tuhat monograafiat, õpikut, käsiraamatut ja teatmeteost. Võrreldes eelmise aastaga kasvas e-raamatute nimetuste arv 20 tuhande võrra. Avatud ligipääsuga TTÜ digikogu sisaldas 631 dokumenti, sealhulgas kõik alates 2005. aastast TTÜs kaitstud doktoritööd. Alates 2011. aastast avaldatakse digikogus ka Ülikooli struktuuriüksuste teadus- ja arendustegevuse aruandeid.

Arvele võeti 9 083 raamatut keskmise eksemplaarsusega 1,5. Õpiku keskmine eksemplaarsus oli 14,7 (2010. aastal – 9,6). Ajalehti saadi 18 nimetust, sealhulgas 11 eesti- ja 7 võõrkeelset. Jätkus kogude puhastamine aegunud ja liiases eksemplaarsuses kirjandusest. Kokku kustutati 19 686 arvestusüksust. Aasta lõpuks oli kasutus kogudes 705 817 arvestusüksust.

Raamatukogu- ja infoteenindus

Lugejate arv kasvas taas ligi kolme tuhande võrra (2011 – 28 547, 2010 – 25 851, 2009 – 22 531, 2008 – 19 315). Juurdekasv tuli peamiselt ülikooliväliste lugejate arvelt, mis suurendas nende osakaalu lugejaskonna koosseisus. TTÜ üliõpilased (sh doktorandid) moodustasid lugejaskonnast 52,2%, TTÜ õppejõud ja teadurid – 2,5%, TTÜ teenistujad – 2,0%, ülikoolivälised lugejad – 43,2%. 28 547 lugejat külastas raamatukogu kokku 283 501 korral, mis tähendab, et keskmiselt külastas raamatukogu tuhatkond lugejat päevas ja keskmine lugeja käis aasta jooksul raamatukogus 10 korda. Kokku laenutati 1,2 miljonit teavikut. Kojulaenutuste arv oli 226 900 (2010. aastal – 200 620). Kokkuleppel Üliõpilasesindusega oli raamatukogu eksamiteks valmistumise perioodidel kauem avatud.

Lugejateeninduse parendamiseks ühendati terminalarvutid printeritega, loodi võimalus Pilveprindi teenuse kasutamiseks ning rühma- ja individuaaltööruumide reserveerimiseks interneti kaudu. Ligikaudu 17% kojulaenutustest ja 18% tagastustest vormistati iseteenindusega automaatide kaudu. Probleeme on endiselt laenutustähtaegade eirajatega. Aasta alguses oli viivisevaba periood – 263 lugejat tagastas 1 454 raamatut. Raamatukogu laenutussüsteem saadab lugejatele e-posti teel

pidevalt eelteateid ja meeldetuletusi, kuid sellele vaatamata oli aasta lõpul 2 156 võlglast, kelle käes oli 5 987 teavikut.

Raamatukogu poolt oli hangitud ligipääs enam kui 80 litsentseeritud andmebaasile, milles tehti 551 898 otsingut ja laaditi alla 572 193 sisuüksust. E-raamatute andmebaasides tehti 15 576 otsingut ja laaditi alla 78 294 sisuüksust. Digikogu dokumente laaditi alla 42 500 korral. EBSCO A-to-Z otsinguportaali kaudu tehti 20 222 otsingut ja enam kui 10 000 edasipöördumist. Ülikooli arvutivõrgus tehti lühiajaliselt kättesaadavaks 8 andmebaasi tutvumisversioonid. Ülikooli VPN portaali kaudu saab e-ressursse kasutada 24 tundi päevas. Ülikoolivälised lugejad saavad andmebaase kasutada ainult raamatukogus. Infoosakonna ainespetsialistid nõustasid lugejaid e-ressurssidele viitamisel, andmebaaside, e-kataloogi, raamatukogu veebisaidi ja tutvumispakettide kasutamisel. Elektronkataloogi ESTER sisestati 12 579 bibliograafiakirjet ja 19 925 eksemplarikirjet. Jätkus võrkeelsete raamatute ja perioodika retrospektiivne kataloogimine. Aasta lõpuks sisaldas ESTER 214 342 TTÜR bibliograafiakirjet ja 463 681 eksemplarikirjet (65,7% teavikutest).

Raamatukogudevahelise laenutuse (RVL) teel saadi 186 trükist või koopiat (Eestist - 54, välismaalt – 132). Tellimuste täitmise protsent oli 68,9. RVL teenuse aktiivsemad kasutajad olid keemiainstituut (37 nimetust), materjaliteaduse instituut (23 nimetust) ning keemiatehnika instituut (17 nimetust). RVL teel saadeti välja 185 trükist või koopiat. Tellimuste täitmise protsent oli 90,1. Kokku tellis TTÜRist kirjandust 39 raamatukogu. RVL-väliselt saadi 188 teavikut, peamiselt Saksamaalt Subito dokumendivahendusteenistuse kaudu. Lisaks saadi 121 ja saadeti 44 dokumenti elektroonilise dokumendivahetuse teel PDF-failidena.

Infoosakond vastas 4 725 päringule, neist 959 elektroonilise infoteeninduse ja 65 LIB chati kaudu. Ainespetsialistid vastasid 117 päringule ning nõustasid õppejõude ja teadureid 61 korral. Bibliograafiaosakond vastas 35 päringule õppejõudude eluloofaktide, TTÜ publikatsioonide ja ülikooli ajaloo kohta. Struktuuriüksuste tellimusel koostati publikatsioonide nimestikke ja tehti väljatrukke andmebaasidest. Kasutajakoolituses osales kokku 2 295 üliõpilast ja õppejõudu. Neile peeti 252 loengutundi, 385 harjutustundi, 61 tundi konsultatsioone ja nõustamisi. 174 tundi oli iseseisvat tööd veebipõhises keskkonnas. Ingliskeelsel koolitusel osales 240 üliõpilast. Kokku kulus koolitusele 939 tundi. Kasutajakoolituse eesmärgiks on arendada infokirjaoskust: jagada teadmisi ja oskusi tulemuslikuks infootsinguks nii traditsioonilistest kui e-infoallikatest, õpetada leitud informatsiooni kriitiliselt hindama ning eetilisel kasutama. Keemia-alased erialainfokursused toimusid esmakordselt e-õppena Moodle keskkonnas. Maie Pihlaka valmistatud kursus sai Avatud Ülikooli tunnustuse osaliseks. Korraldati senisest enam õppekavaväliseid koolitusi, millest suurimaks oli seminar noorteadlastele “Kas teadust saab mõõta”.

Korraldati 39 teema-, isiku- ja tähtpäevanäitust ning 40 uudiskirjanduse näitust. Jätkati TTÜ õppejõudude ja teadurite publikatsioonide aastanäituste korraldamist. Näitus “Eesti motosport” korraldati TTÜ Autoklubi ettepanekul, näituse eksponaadid olid põhiliselt Arno Sillati erakogust ja Autospori Liidu kogust. Näitus “OECD 50. Uus liige Eesti” tehti koostöös Välisministeeriumiga. Koostöös Avaliku sektori majanduse instituudi ja Fairtrade Eesti esindusega korraldati kaheosaline näitus “Majandusgeograafia. Õiglane kaubandus. Kohvi hind”. Näitusega “Kalevipoeg läbi sajandite” tähistasime rahvuseepose esmatrüki ilmumise 150. aastapäeva. Mahukat

lisatööd ning pikemat ettevalmistust nõudis näitus “Poole sajandiga ühiselamust ülikoolilinnakuks”, mille korraldamist toetas Eesti Kultuurkapital. Ekspositsioon tutvustas ülikoolilinnaku arengut ideest tänapäevani ning tulevikuplaane. Hoonete ajaloo saab tutvuda ka virtuaalnäitusel. Raamatukogupäevade raames korraldati ettelugemispäev, orienteerumismäng „Otsi ja leia“, e-raamatu lugerite tutvustus ja muinasjuturaamatute kogumine TTÜ lastetoale „Tipila“.

Valmis õppefilm “Kuidas käituda raamatukogus”. Stsenariumi välja töötamisel osalesid teenindusosakonna töötajad ja praktikandid, projekti juhiks oli Terje Oim. Film koosneb neljast lühikesest klipist raamatukogus käitumise kohta, seda näidatakse raamatukogu infokraanidel. Raamatukogu tutvustati ülikooli Avatud uste päevadel märtsis ja oktoobris. Raamatukogu uue hoonega käis aasta jooksul tutvumas 133 ekskursiooni, kokku umbes 1 500 inimest. Ekskursioone viidi läbi eesti, inglise, vene ja soome keeles.

Teadus- ja arendustegevus

Raamatukogu töötajad avaldasid 30 artiklit ajakirjades ja kogumikes (neist 3 eelretsenseeritavates) ning 7 ajaleheartiklit. Koostati või toimetati 8 monograafiat ja 1 käsikiri. Raamatukogu ning andmebaaside tutvustamiseks koostati ja kaasajastati voldikuid ja e-publikatsioone. Raamatukogu töötajad osalesid 19 konverentsil või seminaril, kus peeti 17 ettekannet. Ühel töötajal on doktorikraad, neli on doktoriõppes. Teadus- ja arendustegevusega oli hõivatud kokku 20 töötajat bibliograafiaosakonnast, IT-talitusest, infoosakonnast, teenindusosakonnast, juhtkonnast ja komplekteerimisosakonnast. Raamatukogul ei ole sihtotstarbeliselt finantseeritavat teadustöö teemat. Tegeletakse peamiselt rakendus- ja arendusuuringutega, mille tulemusi saab kasutada raamatukogu tegevuse optimeerimiseks ning Tehnikaülikooli bibliograafia koostamisega. Oluliseks teadustöö suunaks on ka TTÜ ajaloo ning Eesti tehnilise mõtte ja tehnikahariduse ajaloo uurimine.

Infokioski tarkvaraliides arendati kakskeelseks (eesti ja inglise), lisati link ISE andmebaasi ja reserveerimismoodul. 2011. aasta alguses hakati väljastama uut Eesti ID-kaarti, mis ei tööta vanade rakendustega. Koostöös Overall Eesti AS-i ja Mikro-Väylä Oy-ga töötati välja uus ID-kaardi tarkvara, mis võeti kasutusele pääsلاس külastuste registreerimisel, Millenniumi laenusmoodulis ja laenusautomaatides. Pääsلاس külastuste registreerimisel lugejale kuvatav info sai uue sisu ja kujunduse. Seoses euro kasutuselevõtuga konverteeriti eksemplarikirjetes olevad summad kroonidest eurodeks. Koostöös ID-Balti AS-ga täiustati avakogude inventuuri tarkvara (uued kohaviidad, aruanded). Täiustati digikogu, lugejakoolituse ja avaliku helisüsteemi tarkvarakeskkonda. Seadistati uus tulemüür ning kõik vanadel serveritel paiknenud rakendused ja andmebaasid installeeriti uuele virtuaalserverile. Vahetati välja vanad infokioskite terminalid ja võeti kasutusele nende keskset haldust võimaldav tarkvara. Täiustati skaneerimistökohtade tarkvara ja haldust.

TTÜ publikatsioonide andmebaasi sisestati 2 403 kirjet. Lõpule jõudis neljaosalise väljaande “Eesti tehnikaartiklid 1918–1944” ilmumine – viimases osas on aastate 1941–1944 bibliograafia ja registrid kogu väljaande kohta. TTÜ teadlaste ja õppejõudude isikuloolises faktiandmebaasis avati 27 uut kirjet ja täiendati olemasolevaid. Vastavalt raamatukogudevahelisele tööjaotusele sisestati artiklite ühisandmebaasi ISE (Index Scriptorum Estoniae) 950 kirjet. TTÜR vastutab ISE tehnika valdkonna haldamise eest.

Raamatukogu on TTÜ publikatsioonide lõppkinnitaja ETISes, kus kinnitati 1 872 publikatsioonikirjet. Koostati kolm isikubibliograafiat (Rein Kuusik, Juha Kallas, Aleksander Voldek). Ilmus Konrad Kikase monograafia "Ühiskond ja raamatukogu". Koostöös Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukoguga anti välja kogumik "Eesti teadlased ja insenerid välismaal".

Aasta kolleegiks 2011 valiti infoosakonna ainespetsialist Katri Mägi.

11.06.2012

Jüri Järs
Raamatukogu direktor